

UPPSALA
UNIVERSITET

Rapport IBG-LP 08-008

Hur förändras synen på aids efter en studieresa till Sydafrika?

En studie av gymnasieelever före och efter en resa till ett svårt drabbat land.

Frida Backman

Institutionen för biologisk grundutbildning, Uppsala universitet
Läroprogrammet 210-330 hp
Lärarexamensarbete 15 hp, ht 2008
Handledare: Ronny Alexandersson
Examinator: Jonas Almqvist

Sammanfattning

Syftet med denna undersökning är att ta reda på vad elever vet om hiv och aids samt hur deras intresse, syn och kunskap ändras efter en studieresa till ett drabbat land som Sydafrika.

I undersökningen användes tre metoder, enkät före avresa, observation under resan samt intervju vid hemkomst.

Resultaten från enkäten visar att eleverna inte hade särskilt goda kunskaper om hiv och aids före avresan och inte särskilt stort intresse av att lära sig mer om hiv och aids. Vid observationerna kunde tydliga tecken på intresse ses, eleverna började förstå problematiken. Resultaten från intervjun visar att samtliga elever sedan resan blivit mycket mer intresserade av att lära sig mera och menar att "en verklighetskoppling" är ett mycket bra sätt att lära sig ny kunskap.

Nyckelord: Hiv och aids, hälsa, gymnasieskola, verklighetskoppling .

Innehåll

Sammanfattning.....	1
Innehåll	2
Inledning.....	3
Syfte	4
Hiv och aids	4
Aids i Sydafrika	5
Tidigare forskning.....	5
Förankring i styrdokumentet.....	7
Frågeställningar.....	9
Metod	10
Urval	10
Studieresa	10
Datainsamlingsmetod	11
Enkät.....	11
Observationer	11
Intervjuer.....	12
Databearbetning.....	13
Forskningsetik.....	13
Resultat.....	14
Enkät	14
Svarsfrekvens	14
Förklaringar med egna ord	14
Frågor med svarsalternativ.....	15
Observation	18
Observation 24 november 2008.	18
Observation 25 november 2008	19
Intervjuer.....	25
Diskussion	29
Svar på frågeställningar.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Framtida forskning	33
Validitet och reliabilitet	34
Referenser.....	35
Bilaga 1. Schema för Sydafrikaresa	37
Bilaga 2.Enkät	38
Bilaga 3. Intervjuguide	40

Inledning

Jag har alltid varit intresserad av sjukdomar och deras spridning. För mig är det viktigt att elever får kunskap om detta i skolan. Spridning av smittsamma sjukdomar är delvis ett naturvetenskapligt problem, men ofta finner elever naturkunskap tråkigt och har inget större intresse av att lära sig om detta. Jag undrar därför hur man ska kunna göra naturkunskapsundervisningen intressant för eleverna. Kan en studieresa öka elevernas intresse för att lära sig om naturvetenskapliga problem på andra ställen i världen? Jag kommer att följa en elevgrupp före, under och efter en studieresa till Sydafrika. Jag väljer att fokusera min studie kring sjukdomen aids som är så påtaglig i Sydafrika. Kommer eleverna att finna ämnet mer intressant efter att de har fått se konsekvenserna av sjukdomen?

Varje dag smittas mer än 6800 personer av hiv eftersom de inte har kunskap om spridningen eller tillgång till skydd (Priority interventions, 2008). Första gången det sjukdomstillstånd som nu kallas aids beskrevs var 1982. Upptäckten gjordes efter att en rad patienter sökt vård för ovanliga sjukdomstillstånd. Hiv, Humant immunbristvirus, är det virus som orsakar sjukdomstillståndet aids. Nobelpriset i medicin 2008 gick till Françoise Barré-Sinoussi och Luc Montagnier, för deras upptäckt av hiv (Nobelpriskommittén, 2008).

Skräcken för sjukdomen spreds under mitten av 1980-talet och mycket information om sjukdomen och dess spridning slussades ut till allmänheten. I Sverige har spridningen varit ganska liten tack vare att information kring smittan spridits vid ett tidigt skede. Hiv/aids sprids snabbast bland 15-24 åringar världen över (Unicef, 2008), vilket innebär att våra insatser med kunskap måste sättas in vid tidigt ålder hos barnen. Sverige har en väl utbyggd sjukvård där smittskyddslagen ger oss ett skydd mot vidare spridning. Enligt smittskyddslagen är läkare i Sverige skyldiga att anmäla nya fall av hiv-smitta.

Sex och samlevnadsundervisningen har ofta haft ansvar för att belysa diskussionen kring aids i svenska skolor. Enligt kursplanen för biologi på högstadiet ska alla elever i Sverige få undervisning om sex och samlevnad (Skolverket, 2008). Det betyder att alla elever i Sverige ska få undervisning om aids under högstadietiden.

Sjukdomen hade under 90-talet en nergång men antalet smittade personer har under senare år återigen ökat i Sverige (Moberg, 2006). Undersökningar visar att diskussionen och kunskapen om aids har minskat markant sedan 80-talet. Det innebär att dagens ungdomar inte har särskilt bra kunskap om sjukdomen (Herlitz, 2007), vilket är en bidragande orsak till att spridningen ökar. Utbildning är den mest effektiva vaccinationen mot hiv och information om smittospridning bör öka i skolan. Under grundskoletiden får många elever knapp undervisning i sex och samlevnad

(Leijon, 2007) vilket även inkluderar undervisning om hiv/aids. Flera gymnasieprogram som endast har naturkunskapskurserna som naturvetenskaplig källa riskerar att få ytterst lite undervisning om avsnitt som behandlar sjukdomar och smittospridning. Många elever har heller inte intresse för den kunskapen eftersom de inte ser en påverkan på deras vardag. Undervisningen i naturkunskap måste göras intressantare, hur ska man kunna göra undervisningen om hiv och aids intressant och lärorik för eleverna?

Syfte

Syftet med denna undersökning är att ta reda på hur en fältresa kan förändra inställningen till en naturvetenskaplig fråga hos elever.

Hiv och aids

Ungefär 33 miljoner människor världen över lever med hiv och aids (RFSU, 2008). Hiv är ett retrovirus som tillhör undergruppen lentivirus, *Lenti* står för långsam. Från att en person har blivit smittad med viruset är sjukdomsförloppet väldigt långsamt, det tar upp till 10 år innan personen utvecklar aids. Man fann att det nyfunna viruset orsakade död av lymfocyter, de celler som reglerar vårt immunsystem, vilket leder till försvagat immunförsvar (Nobelförsamlingen 2008). Aids, Acquired Immuno Deficiency Syndrome är ett samlingsnamn för en rad sjukdomar som personer smittade med hiv drabbas av. Eftersom immunförsvaret är så pass nedsatt vid denna fas drabbas den smittade av en rad olika sjukdomar och dör tillslut av någon av dem (Moberg, 2006).

Hiv smittas via sexuella kontakter, blod, kroppsvätskor samt från mor till barn både före födsel, vid födsel och vid amning. Trots att hiv fortfarande är relativt ovanlig i Sverige finns det många skäl att uppmärksamma sjukdomen (Forsberg, 2005).

Det finns inget vaccin eller botemedel mot hiv eller aids men det finns bromsmediciner vid hivsmitta. De förhindrar hiv att bryta ner immunförsvaret i den ”snabba” takt och gör att en infekterad person kan leva längre utan symptom. Flera av dagens bromsmediciner medför biverkningar och resistens där viruset blir motståndskraftigt mot behandlingen vilket medför att ny forskning måste genomföras kontinuerligt (Medicallink, 2005).

Aids i Sydafrika

Sydafrika är ett av världens värst drabbade länder av hiv och aids. Varje dag dör 1000 personer i aids och 12 % av befolkningen bär på viruset (Heleta, 2008). I Sydafrika satsar skolorna mycket på att utbilda sina elever om hiv och aids. Många av skolbarnen är på något sätt drabbade av det, genom att de har någon familjemedlem som är sjuk eller dött av det eller att de själva är smittade. Barnen behöver tidigt veta hur det smittar. Om något av barnen blöder när de leker på skolgården ska barnen veta att de ska hämta en vuxen och att det är viktigt att de inte själva får blod på sig. Sydafrikas problem har flera vinklar. Största problem är inte okunskapen om det utan snarare synen bland folket. Det är stor tabu att ha sjukdomen. Ingen vill erkänna om de är smittade eftersom de då blir utstötta ur samhället. Många historier berättades för oss om familjer som stött bort sina barn när de fick veta att de var smittade. En 12-årig pojke fick inte längre mat av sin mamma och blev så småningom utkastad ur deras hem. Det finns även myter om ”cleansing sex” som går ut på att om man har sex med en frisk person som är oskuld blir man botad. (Otter, 2008)

Det har varit ett svårt politiskt läge i Sydafrika som har bidragit till att epidemin inte kan stoppas. Sydafrikas före detta president Thabo Mbeki, president mellan 1999-2008 har hävdade att hiv inte leder till aids vilket har hindrat kampen mot sjukdomen (Heleta, 2008). Dåvarande presidenten hävdade att aids var en konspiration av västvärlden för att karaktärisera Afrika som en kontinent full av sjukdomar och utan hopp. Han påstås också på flera sätt försökt stoppa spridningen av bromsmediciner och menat att landet inte har råd att medicinera sina invånare (Kluge, 2008)

Tidigare forskning

“Det har aldrig tidigare i historien funnits ett hälsoproblem vars enda lösning var att utbilda folket.” (Meyes, 1996)

Vid den globala konferensen för skolhälsa och förebyggande av hiv/aids 1995, beslutades att det i varje lands kursplaner som innehåller hälsa, skulle inkludera undervisning om hiv och aids. Där ska ingå information om förebyggande faktorer och hur man ska behandla dem som bär på hiv (Meyes, 1996). Det finns många anledningar till varför vi ska utbilda våra ungdomar om hiv och aids. Självklart är en viktig anledning att minimera smittorisken, då kunskap är det enda ”vaccinet” mot aids. En annan minst lika viktig anledning är att utrota de felaktiga attityder och värderingar som finns mot sjukdomen (Schenker *et. al.*, 2002).

Flera studier utförda bland ungdomar i Afrika visar att skolan är den största källan till information om hiv och aids. Majoriteten av alla barn som lever i Afrika saknar kunskap som de behöver för att skydda sig mot hiv och aids (Focus Africa, 2007). Där framgår även att eleverna tycker att informationen inte är anpassad till dagens samhälle och är för fokuserad kring de biologiska konsekvenserna av sjukdomen. Undervisningen blir i många fall för klinisk. För att kunna ge barn och elever den bästa undervisningen är det viktigt att vara uppmärksam och lyssna till deras behov. Eleverna efterfrågar istället bredare perspektiv och mer sociala frågeställningar. De vill istället lära sig om vad det innebär för en människa i vardagen. Ofta kom undervisningen i för hög ålder, flera av eleverna hade redan haft sexuell debut. Studien visar att undervisningen om hiv och aids ska vara varierande och belysas ur flera infallsvinklar (Focus Africa, 2007).

./--/...Oftast hämtar man information från skola/utbildning, hälso- och sjukvården, tidningar och radio/tv../--/ (Herlitz, 2007)

Skolan har därför en oerhört viktig roll för att ge grundläggande kunskaper så att varje människa kan bygga vidare på sin kunskap genom ytterligare källor.

Det har visats sig i flera studier att många ungdomar saknar kunskap om spridning. En studie gjord på en grupp ungdomar i USA har framkommit att mer än 50% av gruppen som studerats har felaktiga kunskaper kring spridningen av sjukdomen (Norris, 1994). Skolan når elever mellan sex till arton års ålder, vilket är bra åldersintervall för att undervisa kontinuerligt om sjukdomen (Schenker *et al.*, 2002). Genom att undervisa barnen i skolan redan vid tidig ålder om hiv och aids, har skolan ett utmärkt tillfälle att förbättra hälsoundervisningen världen över och på så sätt förbättra den globala hälsan.

Att undervisa elever om hiv och aids skiljer sig från traditionell klassrumsundervisning (Schenker *et al.*, 2002). Lärarnas inställning och kunskap spelar stor roll för inlärandet hos eleverna (Meyes, 1996). Många lärare anser att det inte är bra att utbilda elever vid för tidigt ålder om sex och sexuellt överförbara sjukdomar, eftersom de då menar att det ”väcker en sovande björn” (Focus Africa, 2007). Flera lärare känner sig även obekväma i situationen och har inte tillräckliga kunskaper för att kunna föra den vidare till sina elever (Hakala *et al.*, 1995).

Ofta inkluderar undervisning inom området mycket känslor vilket kan göra läraren obekväma i den nya situationen, därför är det bra att som lärare vara påläst för att känna sig trygg i situationen. Vid undervisningstillfällena bör det vara ny forskning som tas upp för att eleverna ska kunna följa de framgångar som gjorts inom området (Montana, 1999). I samband med detta arbete bör även mänskliga rättigheter vägas in och diskuteras för att skapa en helhetsbild för

eleverna (Schenker *et.al.*, 2002). Många elever intresserar sig särskilt då mänskliga rättigheter är en del av undervisningen.

Det är viktigt att göra kunskapen om hiv och aids viktig för eleven. De länder som Sverige där sjukdomen inte är lika påtaglig som i andra länder kan ha svårigheter att visa eleverna vilket enormt problem det är. Många elever behöver se problemen för att kunna förstå dem. Genom att eleverna talar med andra elever som har en annan erfarenhet av sjukdomen, får problemen en annan innebörd, de blir mer verkliga (Meyes, 1996).

En omfattande studie om allmänhetens kunskap och attityd till HIV/AIDS-problematiken i Sverige har genomförts av socialstyrelsen. Där redovisas att mellan åren då studien utförts 1987-2007 har allmänhetens kunskap om ämnet genomgående varit god. Däremot har engagemanget i frågan minskat markant och därmed även viss kunskap.

Bland de ungdomar som svarat på frågan ” skulle du undvika nära kontakt om du fick veta att en arbets- eller skolkamrat var smittad med hiv?”, så har endast 20 procent svarat att de absolut inte skulle undvika kontakt (Herlitz, 2007), vilket är skrämmande. Frågan varför så många unga vill undvika kontakt med en person som är smittad med hiv uppkommer då. Beror det på att de inte har kunskap om smittvägar eller är det deras attityd mot sjukdomen.

Flera av de tidigare nämnda studierna menar att verklighetskoppling ger bra förståelse för aidsproblematiken. Elever i Sverige kan ha svårt att inse vidden av problemet, eftersom det inte är så utbrett problem här. För att undersöka om elever genom verklighetskoppling kan få en bättre förståelse, utförs en undersökning av detta under en studieresa till Sydafrika.

Förankring i styrdokumentet

I både läroplan och kursplaner framhålls vikten av att elever i skolan får lära sig om hälso- och livstilsfrågor. Problematiken kring aids kan inte koncentreras till ett ämne utan täcker in under många skolämnen, både biologi, historia och samhällskunskap. Det är ett växande problem som behöver angripas från många olika håll för att kunna förstå problematiken, inte minst i skolans värld.

Enligt läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94), ska skolan

”utveckla elevernas kommunikativa och sociala kompetens samt uppmärksamma hälso- och livstilsfrågor.” (Lpf, 94)

Det innebär att frågor kring hiv och aids ska ingå i undervisningen i flera ämnen. Eleverna ska vara medvetna om sina val och vilka konsekvenser det medför.

”Ett internationellt perspektiv i undervisningen är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang, för att skapa internationell solidaritet och för att förbereda eleverna för ett samhälle med allt tätare kontakter över nations- och kulturgränser.” (Lpf 94)

Eftersom dagens ungdomar reser mer nu än någonsin tidigare är det viktigt att de vet om de sjukdomar som finns världen över och hur de sprids. Aids är ett stort problem i många av världens länder. Skolan har chansen att förbereda ungdomar på delar av de problem de stöter på, genom att ge dem kunskap.

”Det är skolans ansvar att varje elev som slutfört utbildning på gymnasieskolans nationella och specialutformade program dessutom har kunskaper om förutsättningarna för en god hälsa”. (Lpf 94)

Enligt konferensen som hölls 1995 för skolhälsa och hiv/aids-förebyggande ska denna punkt för samtliga länder inkludera undervisning om hiv och aids.

”kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen” (Lpf 94)

För att kunna förstå andra människor krävs kunskap och empati.

“Rektor har när det gäller gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ett särskilt ansvar för att /.../ eleverna får kunskaper om sex och samlevnad”(Lpf 94)

Undervisning om hiv och aids kan inkluderas i avsnittet om sex och samlevnad på gymnasiet. Optimalt är att ge eleverna en ämnesövergripande bild om problematiken. Genom att angripa problemet ur flera synvinklar i flera olika ämnen är detta möjligt.

Frågeställningar

Vilken syn finns bland eleverna om problematiken kring hiv och aids innan resan?

Hur värderas kunskap om sjukdomsspridning av dessa elever?

Hur har synen och kunskapen om aids och dess problematik förändrats efter resan?

Hur uppfattar eleverna problematiken i Sydafrika jämfört med Sverige?

Metod

Urval

Urvalsgruppen består av ett antal elever som läser på samhällsvetarprogrammet med inriktning ekonomi på en gymnasieskola i Mellansverige. Eleverna har valt att läsa en kurs inom internationell ekonomi. I kursen ingår en resa till Sydafrika där de ska studera hur internationell politik och ekonomi påverkar ett familjeföretag. Elevgruppen består av elva tjejer, alla över 18 år gamla.

Studieresa

Under den studieresa som genomfördes med elva elever från en skola i Mellansverige besöktes byn Mpophomeni som har 35 000 invånare. Varje vecka dör cirka 25 människor i byn av aidsrelaterade sjukdomar. Alla i byn är på så sätt relaterade till sjukdomen, att de själva är sjuka eller genom att någon familjemedlem har avlidit på grund av aids.

Vi besökte Masibumbane hiv/aids mission. Missionen startades 1999 av Rob Kluge med stöd från Luther Kyrkan. Organisationen är helt ideell och har flera projekt som de driver. Bland annat hjälper de människorna i området att lära sig odla mat och att hitta alternativa vägar att försörja sin familj. Vi fick under vårt besök träffa en familj i deras hem, där frun i familjen var aidssjuk. Vi fick se hur de bodde och på vilket sätt missionen hade hjälpt dem. Vi for sedan vidare i byn till en enorm kyrkogård där Rob Kluge och hans kollega Solveig Otter berättade att den växer enormt för varje vecka. Vi besökte sedan ett daghem för barn, där flera av barnen var sjuka och flera av deras föräldrar var drabbade. Sista stoppet som gjordes i Mpophomeni var vid House of hope. Det var ett litet hus med fyra sjuksängar för svårt aidssjuka. Det var alltid två sjuksköterskor som jobbade, dygnet runt. När vi kom dit var det endast tre patienter. De var mycket svårt sjuka och kunde knappt kommunicera. (Kluge, 2008)

På studieresan var det elva elever med från en skola i Mellansverige. Det var två lärare med samhällsinriktning, varav en inte var närvarande under hela resan, samt två lärarstudenter, båda med inriktning mot naturkunskap. Vid alla moment i undersökningen kommer även den andra lärarstudenten att finnas närvarande. Schema för studieresan finns bifogat (bilaga 1).

Datainsamlingsmetod

Undersökningen har utförts med tre olika metoder. Enkätundersökning utfördes en vecka före avresa. Under resans gång utfördes observationer och vid hemkomst genomfördes intervjuer.

Enkät

En vecka före avresa genomfördes en enkätundersökning. Enkäten syftade till att undersöka vilka förkunskaper eleverna hade inom ämnet hiv och aids samt om de fått någon undervisning inom ämnet. I enkäten (bilaga 2) fanns även några värderingsfrågor för att undersöka deras attityder kring sjukdomstillståndet. Enkäten bestod av nio frågor där de själva får formulera svar, och elva frågor där de får svarsalternativ. På slutet av enkäten fanns utrymme för egna kommentarer. Enkätfrågorna konstruerades enbart för denna undersökning. Läraren informerades två veckor i förväg om att enkäten skulle genomföras.

Enkäten genomfördes vid lektionsstart. Jag berättade för dem att det var till mitt examensarbete och att det inte var något test för dem personligen. Enkäten fylldes i självständigt utan diskussion med andra. Enkäten var helt anonym och det var frivilligt att delta. Beräknad tid för att fylla i enkäten var mellan 5-10 minuter och de fick lämna in när de var klara.

Observationer

Flera observationer utfördes under resan i Sydafrika. Den första ägde rum kvällen före avfärden mot Mpopomeni, 24 november 2008. Det var ett arrangerat möte mellan lärare, lärarstudenter och elever för att förbereda frågor som är tänkta att ställa till de drabbade. Det var tänkt att eleverna själva skulle leda mötet och att lärare och lärarstudenter skulle hjälpa dem formulera frågorna på engelska. Eleverna var inte särskilt effektiva, endast en liten grupp formulerade frågor. De frågor som eleverna önskade ställa antecknades. Ingen observationsmall användes, observationens syfte var att undersöka vilket intresse som fanns hos eleverna före mötet med människorna i Mpopomeni. Eleverna är medvetna om att jag är med på resan för att observera dem men inte vid vilka tillfällen jag gör det. Mötet varade i ungefär 15 minuter.

Den 25 november 2008 åkte vi mot Mpopomeni, en två timmar lång resa. Vi hade bestämt träff med en av missionärerna vid Masibumbane hiv/aids mission. Solveig Otter och Rob Kluge var våra guider och berättade för oss om deras mission. Observationen varade från morgonen när vi lämnade farmen, runt klockan 8 till vi kom fram till utbildningscentret ungefär klockan 13. Jag

följde elevgruppen i alla aktiviteter under dagen. Observationer av intresse antecknades under dagens gång. Observationen som utfördes var en etnografisk observation, eftersom jag själv deltog i aktiviteten (Johansson och Svedner, 2006). Ingen färdig observationsmall användes eftersom jag inte visste hur dagen i byn skulle vara upplagd.

Eleverna hade samma kväll de kom hem ett möte där de behandlade de intryck de hade fått under dagen. Mötet var arrangerat, med start efter middagen. Deltagarna var samlade runt ett bord, både elever, lärare och lärarstudenter var närvarande. Det var tre elever som var ansvariga för mötet och bestämde vad de ville ta upp. Övriga elever fick delta i diskussionen kring de valda ämnena. Observationer gjordes av de ”spaningar” eleverna valde att ta upp och de tankar de övriga eleverna tillförde diskussionen. Observationen utfördes under den tid då elevgruppen behandlade hiv och aidsproblematiken, ungefär 25 minuter.

Samtliga observationer har genomförts utan att fokusera på om samma person uttalat sig flera gånger eller på annat sätt varit utstickande. Eleverna var informerade om att de skulle bli observerade under resans gång och fick förklarat för sig att det var frivilligt. Om de inte ville delta i observationerna var det ok att avstå och säga nej. Samtliga elever valde att delta i observationerna. Varken missionärerna eller de aids-sjuka informerades om studien, då syftet var att studera elevernas reaktioner.

Intervjuer

Vid hemkomst genomfördes kvalitativa intervjuer med eleverna. Det är kvalitativ intervju med semistrukturerade frågor. De områden som ska behandlas är bestämda men intervjun formas efter de svar som erhålls (Johansson och Svedner, 2006). Målet är även att få så uttömmande och spontana svar som möjligt, vilket är lättare att få vid den sortens intervjuer. Frågorna varierade något mellan intervjuerna då informatören fick utrymme att själv ta upp de delar som denne fann intressanta. Intervjufrågeformulär (bilaga 3) användes som mall för att vissa områden skulle belysas.

Eleverna hade varit hemma i ungefär en vecka innan de intervjuades. Valet att lägga intervjutillfället en vecka efter hemkomst var medvetet då det var önskvärt att eleverna fått fundera och smälta många av de intryck de fick under studieresan. Intervjuerna spelades in och sparsamma anteckningar fördes under samtalets gång. Intervjufrågorna ställdes med korta pauser för att eleverna ska få tillfälle att tänka efter och fylla i sina svar. Eleverna hade inte fått se frågorna i förväg eftersom jag ville få spontana svar. Ett samarbete med den andra lärarstudenten genomfördes under intervjuerna, då vi båda önskade att intervju eleverna. Det gjordes för att

inte ta upp för mycket tid från eleverna. Det genomfördes tre stycken panelintervjuer, där vi var två som intervjuade för att alla följdfrågor som båda parter ville ha med skulle framkomma. Sedan gjordes tre enskilda intervjuer av varje lärarstudent. I dessa fall var det endast intervjuaren och informatören i samma rum. Intervjuerna varade i cirka 20-30 minuter per elev. Alla elva elever blev kallade till intervju samma dag, två tackade nej till att medverka. De erbjöds ytterligare tillfällen men tackade återigen nej. Eleverna kände oss bra vid intervjutillfället.

Jag har valt att använda mig av dessa tre metoder för att se om den information jag får fram under intervjuer och enkäter överensstämmer med hur jag uppfattar dem vid de observationer som utförts. Det är ett känsligt ämne som behandlas och det kan vara svårt att uttrycka sig på papper eller i ord. Genom att kombinera dessa tre metoder hoppas jag kunna få så klar bild som möjligt av deras attityd och kunskap kring ämnet.

Databearbetning

Enkäterna har sammanställts i excelark för att få en tydlig och överskådlig bild av svaren. Observationerna har sammanställts i kronologisk ordning. Intervjumaterialet har transkriberats och sedan kategoriserats i liknande svarsalternativ. Det gjorde materialet mer lätthanterligt och olika mönster kunde därefter ses.

Forskningsetik

Informanterna informerades om undersökningens syfte enligt informationskravet. De informerades om att det är frivilligt att delta i undersökningen och att de när de önskar kan avbryta sitt deltagande. Det förklaras också att den information som kommer fram endast kommer att hanteras av mig och den andra lärarstudenten och dess användningsområde endast är denna undersökning, enligt konfidentialitetskravet. Innan varje moment informerades informanterna om samtyckekravet (Vetenskapsrådet, 2002). Eftersom samtliga i urvalsgruppen är över 15 år krävs inget samtycke från målsman.

Resultat

Enkät

Enkäten genomfördes före avresa. Den speglar elevernas kunskap samt förståelse inom hiv/aids-problematiken.

Svarsfrekvens

Samtliga elva personer från urvalsgruppen deltog i undersökningen och besvarade alla frågor i enkäten. På de första frågorna fick eleverna med egna ord förklara och med egna ord ge svar. Eftersom de får skriva ner allt de kan, har ofta samma elev gett flera svar.

Förklaringar med egna ord

Majoriteten av eleverna, sex elever, har svarat att hiv är en sjukdom och ett förstadium till aids. Endast fyra elever har svarat att det är ett virus. En av dessa har även tillagt att hiv bryter ner immunförsvaret. En sista elev har svarat att hon ”inte vet skillnaden eller sambandet mellan hiv och aids”. Två elever har även tillagt att hiv är dödligt.

I den andra frågan ska de förklara vad aids är. Det är sju elever som har svarat att aids är en sjukdom, fem av dessa har även skrivit att det är dödligt. Av de resterande fyra har tre skrivit att ”det är det man får efter hiv” och en elev har skriver även på denna fråga att hon inte vet skillnaden eller sambandet mellan hiv och aids.

På frågan hur hiv smittar hade många av eleverna gett flera svar. Majoriteten, tio elever, svarade att det smittar via blod, nio av dessa har även svarat att det smittar via sexuell kontakt. Fyra elever har svarat att det smittar via kroppsvätskor och en elev har svarat att det är ärftligt.

De flesta, sju elever, har svarat att det inte finns vaccin mot hiv. Övriga har inte kommenterat den delen av frågan men istället har tio elever skrivit att skydd som kondom är bäst att använda, fem elever svarar att det finns bromsmediciner för dem som blivit smittade. En elev har tillagt att man inte bör motta blod från sjukhus.

Kunskap om sjukdomar prioriteras av sju av eleverna som anser att det är viktigt för deras utbildning. De tycker att det är viktigt av anledningen att de läser ett internationellt program och det kan vara bra att veta vilka problem som finns i olika länder som de kommer att arbeta med i framtiden. Fyra elever ser inget samband till sin utbildning men svarar att det är viktigt att veta för deras fritid. Samtliga elever syftar i sina svar på aids i denna fråga eftersom större delen av enkäten handlar om hiv och aids.

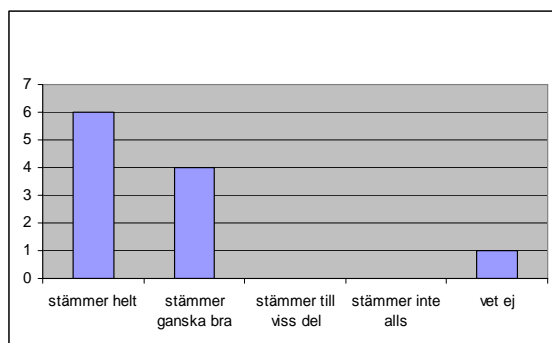
Under högstadietiden är det endast tre av de elva eleverna som har fått undervisning om aids. Den undervisningen har mest inneburit att de har fått höra ordet och fått en kort förklaring om att det är en dödlig sjukdom. De övriga åtta eleverna har inte fått någon undervisning alls om aids. Samtliga i urvalsgruppen har svarat att det inte fått någon undervisning om det på gymnasiet.

De flesta, åtta elever, har svarat att de tror att anledningen till att det är så pass vanligt i Sydafrika beror på okunskap bland befolkningen och dålig tillgång på preventivmedel. Fyra av eleverna tror att det beror på att familjerna lever tätt inpå varandra och att man har sämre hygien. En tror att det beror på att det är stora familjer.

Frågor med svarsalternativ

På följande frågor fanns svarsalternativ angivna. Kryss skulle sättas vid *Stämmer helt*, *Stämmer ganska bra*, *Stämmer till viss del*, *Stämmer inte alls* eller *Vet ej*.

Hiv försvagar kroppens immunförsvar.

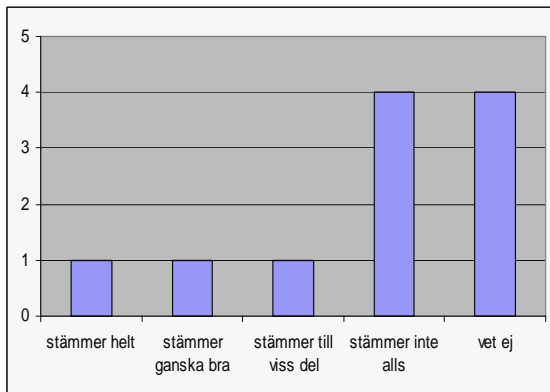
Figur 1. Antal svar på de olika svarsalternativen på påståendet: Hiv försvagar kroppens immunförsvar.

Tio elever har svarat att det stämmer helt eller stämmer ganska bra att hiv försämrar kroppens immunförsvar (Figur 1). På en tidigare fråga där de själva skulle beskriva vad hiv innebar var det endast en elev som visste att det försvagar kroppens immunförsvar.

Om du är helt frisk och har ett bra immunförsvar kan du inte smittas med aids.

På denna fråga har tio av elva elever svarat att det inte alls stämmer. En elev har svarat ”vet ej”.

Vissa människor smittas lättare av hiv.

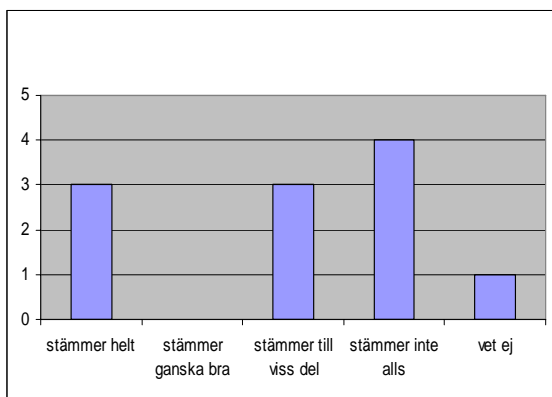
Figur 2. Antal svar på de olika svarsalternativen på påståendet: Vissa människor smittas lättare av hiv.

På frågan om vissa människor smittas lättare av hiv har samtliga svarsalternativ fått minst en röst (Figur 2). Fyra elever har svarat att de inte vet.

På frågan om spridningen av hiv och aids har minskat i Sverige den senaste tiden svarar tre elever att det stämmer till viss del. Det är fyra elever som har svarat att det inte alls stämmer och ytterligare fyra elever svarar ”vet ej”. Svaren visar här tydligt att eleverna inte vet hur aidsituationen ser ut i Sverige.

Samtliga i urvalsgruppen har svarat att det inte alls stämmer att det endast är homosexuella män som smittas av hiv.

Har du diskuterat hiv/aids med någon i din omgivning den senaste månaden?

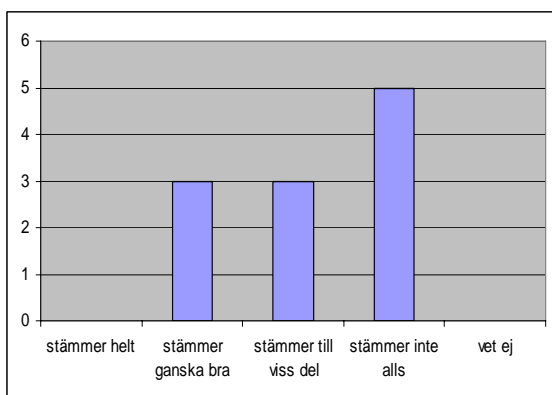

Figur 3. Antalet svarsalternativ som erhöles på frågan: Har du diskuterat hiv/aids med någon i din omgivning den senaste månaden?

Frågan om diskussion om hiv/aids har skett med någon i din närhet den senaste månaden är intressant eftersom det är mindre än en vecka till avresa (Figur 3). Fler av hemmen kan ha fört denna diskussion just eftersom deras dotter ska åka till ett drabbat land.

Det är nio elever som har svarat "stämmer helt" på frågan om hiv/aids är dödligt. En elev har svarat att det stämmer ganska bra och en annan att det stämmer till viss del.

Hiv/aids är inte ett problem i Sverige.

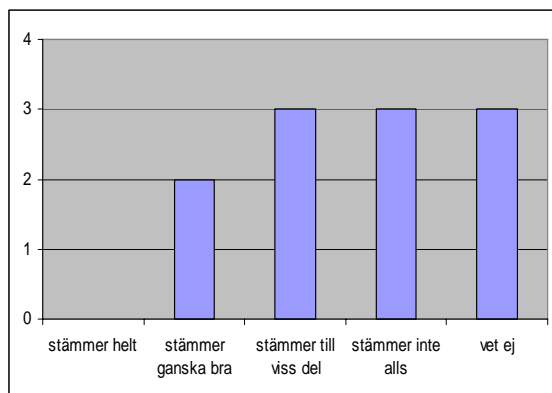
Figur 4. Antal svar som erhöles på påståendet: hiv/aids är inte ett problem i Sverige.

De flesta eleverna anser att Sverige har problem med hiv/aids (Figur 4). Dock anser tre av eleverna att det stämmer ganska bra att det inte är ett problem i Sverige.

Gällande påståendet som hävdade att människor som har aids borde bli sjukskrivna, de ska inte gå i skolan eller jobba har en elev har svarat stämmer helt, medan åtta elever har svarat att det inte alls stämmer. Det är två elever som inte vet vad de tycker om påståendet.

Det är två av eleverna som svarat att det stämmer till viss del att de skulle undvika kontakt med sin vän då denne blivit smittad, medan nio av dem svarar att det inte alls stämmer.

Skulle du på grund av risk att bli smittad, undvika att ta i en blödande person som behöver hjälp?

Figur 5. Svar som erhöles på frågan: Skulle du på grund av risk att bli smittad undvika att ta i en blödande person som behöver hjälp?

Ingen av eleverna har svarat att de skulle undvika att hjälpa en blödande person av risk att bli smittad (Figur 5). Många av eleverna är osäkra på hur de skulle handla i en sådan situation då tre elever svarat att de inte vet, två elever att det stämmer ganska bra och tre elever att de stämmer till viss del.

Två av eleverna har svarat att det stämmer ganska bra att de känner rädsla inför att åka till ett så pass drabbat land som Sydafrika. Fyra av dem har svarat att det stämmer till viss del medan fem av eleverna har svarat att det inte alls stämmer.

Observation

Observationer har skett vid tre tillfällen. Kvällen före avresa mot byn, på plats i byn samt under det ”spanarmöte” som hölls samma kväll som vi kom hem från byn.

Observation 24 november 2008.

Observationerna börjar på kvällen den 24 november. Då samlas eleverna, en lärare och två lärarstudenter för att sammanställa och översätta de frågor som eleverna vill ställa till de aidssjuka. Läraren inleder genom att fråga om de har några frågor de vill ställa. Eleverna är trötta och visar inget större intresse för träffen. Någon börjar med att fråga om det finns chans att vi

blir smittade. Flera elever vill ha svar på den frågan. De omformulerar den i oändlighet och frågar oss lärare hur det smittar, om det smittar via hårstrån eller tårar.

Ingen av eleverna har några frågor de vill ställa till de sjuka.

”Vi kan väl se hur det känns när vi kommer dit och typ fråga lite om bromsmediciner eller nåt.” (Elev, 2008)

Läraren gör inga större ansträngningar för att få gruppen fokuserad och intresserad. Tillslut skriver några av eleverna ner några frågor. Endast delar av gruppen är engagerad. Det är en liten grupp på 3-4 personer som skriver ner följande frågor.

Hur banterar samhället aids-sjuka?

Vad händer med barnen vars föräldrar dör i aids?

Hur försörjer sig barnen?

Kan de som är sjuka få jobb, hur försörjer de sig annars?

Upplever de att de har svårare att få in pengar till mat och andra utgifter?

Finns det bromsmediciner för dem att få tag på? Hur finansieras de i sådant fall?

Vilka får bo på House of hope?

Kan de sjuka se att de har en framtid eller har de tappat hoppet?

Mötet avslutas sedan och eleverna får fritid.

Observation 25 november 2008

Reaktionerna hos eleverna under besöket i Mpophomeni var väldigt olika. Stämningen på vägen dit i bussen var god som vanligt. Eleverna hade fått information om att de skulle besöka ett hem för aidssjuka i en by som var väldigt svårt drabbad av sjukdomen. Bussfärden dit tog cirka 2,5 timmar, i bussen dit sjöng de och skrattade som vanligt.

Vi hade bestämt möte med Solveig Otter en av de missionärer som hade hand om stället. Vi mötte henne vid en mack i utkanten av byn. Hon visade oss sedan vägen in till byn. Vi stannade till vid det hus som de har sin verksamhet i för att hämta upp Rob Kluge, som är ansvarig för missionen. Sedan åkte vi för att hälsa på en av de familjer som missionen hjälper. Vi fick information av Solveig att det var en familj där mannen suttit i fängelse för mord och frun hade aids. Väl på plats visade det sig att den familj vi skulle besöka inte blivit informerade om att vi skulle komma. Frun i familjen, som var sjuk i aids, hade väldigt ont den dagen. Hon kom ut och mötte oss på deras tomt. Hon var väldigt svag och det syntes att hon hade ont. Hon virkade en väska, sådana väskor som vi sedan fick möjlighet att köpa för att stödja deras verksamhet. Många

av eleverna kände sig illa till mods. De fick känslan av att vi klampade in på någons privata liv utan att de gett oss tillåtelse. De flesta av eleverna skruvade på sig och ville gärna gå därifrån. När eleverna pratade med varandra där verkade det mest som att de var skräddade över att mannen hade dömts för mord och suttit i fängelse i 30 år. Det faktumet fick större plats i diskussionen mellan dem än att kvinnan hade aids. De försökte räkna ut hans ålder utifrån att han suttit i fängelse och undrade varför han hade mördat någon. De konstaterade också att de aldrig tidigare hade skakat hand med någon som hade haft ihjäl en annan människa.

Solveig och Rob visade familjens trädgårdsland som missionen lär dem odla. På deras jordplätt odlar de olika grönsaker och grödor så att de ska få tillgång till mat året runt.

Några av eleverna var irriterade på att Solveig och Rob inte hade förvarnat familjen om att vi skulle komma. Det verkar inte som att det var så många som förstod att kvinnan var sjuk.

Nästa stopp var en enorm kyrkogård. Rob och Solveig förklarade att storleken på kyrkogården växte med flera fotbollsplaner varje månad. Under tiden vi var där var det många människor som jobbade med att gräva nya gravar. Flera av eleverna sa till varandra att det kändes väldigt obehagligt och kände sig elaka mot befolkningen för att vi kom dit och bara tittade på dem. Solveig och Rob frågade eleverna vad de ville bli när de var stora. Återigen skruvade eleverna på sig och de syntes på dem att de kände sig illa till mods. De visste inte vad de ville bli och tyckte att det kändes väldigt jobbigt att prata om på en kyrkogård där många av de begravda var i deras ålder. Ingen av dem hade sina framtidsplaner klara.

”Det känns hemskt att inte veta vad jag vill bli, och att stå och prata framtiden på en kyrkogård när folk gräver gravar bakom mig känns skumt.” (Elev, 2008)

Orden kommer från en av eleverna när de står och pratar med varandra på kyrkogården. Flera av dem stämde in och tyckte att det kändes obehagligt att prata om framtiden på en kyrkogård. Någon kommenterade också att hon kände sig bortskämd eftersom hon kunde åka därifrån och göra vad hon ville med sitt liv, även om hon inte visste nu vad det skulle bli.

Nu ska vi åka till ett ”happy place” säger Solveig. Vi beger oss då mot ett daghem för barn. Den glada stämningen i bussen har bytts ut mot tysthet. Alla sitter helt tysta i bussen i väntan på att få se barnhemmet. Väl framme ser vi ett mycket litet trähus, någon av eleverna kommenterar att det inte ens finns glas där fönsterrutorna ska vara. När vi kommer in i huset möts vi av en flock med barn, det är jättemånga barn på ett väldigt litet utrymme. Huset består av endast ett litet rum där 30-40 barn ska dela på utrymmet. Barnen sjunger för oss och eleverna ler och är mycket glada över att få träffa barnen. De har med presenter som de delar ut och tar bilder på

barnen. De skrattar och leker med barnen medan de delar ut presenterna. En elev kommenterar att alla barn är så glada och leker men några av dem verkar lite sjuka, tror ni det kan vara aids? Eleverna hade innan vi gick in på daghemmet blivit informerade om att barnen på något sätt har en anknytning till aids. De kan själva vara smittade eller att någon av deras föräldrar är det. Trots att elever är medvetna om att barnen kan vara sjuka i aids så är det ingen som visar rädsla för att ta i dem.

”Jag trodde att man skulle vara mer rädd för att ta i dem, men jag tänkte inte ens på att de var sjuka.” (Elev, 2008)

Många skratt och leenden syns under tiden vi är hos barnen. Efter någon halvtimme går vi återigen till bussen och vi ska åka förbi det hus som missionen har sin samlingsplats. Många av eleverna har svårt att slita sig från barnen och vinkar länge till dem från bussen. I bussen pratar de högt och livligt med varandra om hur söta barnen är. ”Man kan verkligen inte tro att de är så sjuka” säger någon.

Vid missionens hus berättar Solveig om hur de lär deras medlemmar om odling. Hon och Rob berättade även om det politiska läget och hur den nuvarande regeringen har påverkat många aidssjuka att inte äta bromsmediciner. De elever som lyssnade på samtalet reagerade starkt på att regeringen fört befolkningen bakom ljuset. Många tyckte det var konstigt att så högt uppsatta politiker kan ljuga om något som är så påtagligt i landet.

De berättade även vilken skam det är för en familj om någon familjemedlem blir smittad och dör av aids. Det är inget som de berättar för andra utan håller tyst inom familjen. Många av invånarna i Sydafrika vill inte heller använda kondom eftersom de då får rykte om sig att vara smittad. En del familjer har till och med gått så långt att de har uteslutit vissa familjemedlemmar ur familjen. Några elever började diskutera varför skammen är så stor bland familjerna. De funderade på hur de kunde bli så stor skam när så många är drabbade i landet och hur ska den synen kunna förändras. Eleverna kom fram till att det kommer att ta många år, och under den tiden kommer många människor hinna dö.

Sedan åker vi iväg igen. I bussen förs en livlig diskussion om bromsmediciner och familjernas skam. De som missade Solveig och Robs information informeras av sina vänner. Eleverna är mycket upprörda och engagerade i diskussionen. Många av dem har svårt att tro på det som sägs och undrar om en regering verkligen kan göra så. Nästan alla elever är delaktiga i diskussionen. Ingen vet vart vi är på väg men vi har fått höra att vi ska få köpa väskor för att stödja organisationen. Vi kör förbi en stor skola med enbart svarta. Eleverna ser att många tittar på dem

argt och blir nästan rädda för ungdomarna utanför bussen. Någon kommenterar det och gör de andra eleverna uppmärksamma på ungdomarna utanför bussen.

Vi stannar vid ett hus och Solveig öppnar bakluckan på bilen och visar alla väskor. Hon säger att fyra elever kan gå in i huset och börja där. Det går in en grupp med fyra elever utan lärare. Vi andra, en lärare, två lärarstudenter och sju elever är kvar utanför och tittar på väskor. Den första gruppen kommer ut från huset väldigt skakade. De förklarar att de trodde att de skulle gå in i huset och titta på väskor. I själva verket fick de träffa tre mycket svårt aids sjuka människor. Eftersom de inte hade blivit förvarnade blev de helt förskräckta. De kom ut och varnade de andra eleverna för att gå in. Alla var angelägna om att få prata om vad de hade sett och hur de kände. Många var skakade över att de var så svaga och tärda. En elev förklarade att hon inte hade förstått att man kunde se att någon var aids sjuk. Hon hade trott att man bara dog av "aids sjukan". Efter en stund var det en elev som stelnade till och blev helt chockad. Hon gick till bussen och ville sitta själv och tänka. En av de andra som hade följt med in samtidigt gick och höll henne sällskap.

Det blev väldig uppståndelse och många hade svårt för att bestämma sig om de skulle gå in i huset eller inte.

Någon elev sa

"Det känns så hemskt, för nu förstår jag att det är ett verkligt och stort problem, det är liksom inget som fixar sig till nästa vecka".(Elev, 2008)

Nästa grupp med två elever gick in och hade med sig en lärare. När de kom ut hade de också ett behov av att prata av sig. De berättade att de kände sig dumma eftersom sköterskan hade frågat om de ville be för de sjuka. Ingen av dem hade kunnat säga något. De hade inte förstått att sjukdomen gjorde människorna så svaga och utmärtrade.

Den sista gruppen var tre elever och två lärarstudenter. Huset bestod av tre små rum. Först en liten reception där de alltid fanns två sjuksköterskor. Två patienter låg i ett litet rum med två sängar. I rummet bredvid fanns ytterligare två sängar, men där låg det endast en patient eftersom den andra hade förts till sjukhus. En sjuksköterska som skulle agera tolk och berätta lite om medicinering var med oss in i rummet där det låg två patienter. En elev stod längst fram men hon vågade inte riktigt gå in i rummet. Vi andra fyra stod i dörröppningen. Sköterskan berättade lite om hur de skötte stället, med mat och medicinering. Hon frågade sedan om vi hade några frågor,

det var helt tyst från elevernas håll. Tillslut var det en som frågade hur gamla patienterna var. Sköterskan frågade först mannen hur gammal han var, efter någon minut fick hon svaret att han var 37 år. Hon vände sig sedan mot kvinnan som inte reagerade på tilltal. Hon ruskade då lite i henne och talade med högre stämma till henne. En av eleverna bakom mig blev obekvämt och vände sig om. Efter ett tag reagerade kvinnan och svarade att hon var 23 år. Då hördes eleverna sucka. De började prata och kom fram till att det inte var många år äldre än dem. Det verkade som att de reagerade starkt på att hon var så ung och så sjuk.

Varje grupp var inne i huset några minuter, max fem minuter. Det räckte för att eleverna skulle få en klar uppfattning om hur hiv och aids drabbar människor. Vi gick ut från rummet, några grät och gick raka vägen till bussen där många av de andra eleverna satt tysta och väntade. Solveig tittade in i bussen, såg att många grät och försökte säga att det är bra att det finns ställen som detta som tar hand om dem.

I schemat för dagen var det planerat att vi skulle åka till ett utbildningscenter för lärare och äta lunch med dem. En av lärarna som var med från Sverige jobbar deltid där och hade bokat in en lunch.

Bussfärden dit var helt tyst. Eleverna satt för sig själva och tänkte. Ingen sov eller pratade. Alla satt tysta och tittade ut genom fönstret. Bussfärden tog cirka 15 minuter och framme vid utbildningscentret kände sig många illa till mods. Det blev en snabb omställning vilket majoriteten av eleverna hade svårt för. Det var endast två stycken som verkade klara av att sluta tänka på vad de hade varit med om under dagen. Dessa två hade dessutom träffat några av de människorna vi träffade vid lunchen vid ett annat tillfälle.

På utbildningscentret träffade vi lärare från hela Afrika. Det var en stor matsal med tre långa bord. När vi satt i matsalen och åt lunch var det fler och fler elever som lyckades koppla bort sina känslor och prata om annat. En elev, hon som hade satt sig i bussen, sprang plötsligt ut från matsalen. Hon berättade senare att hon inte klarade av att vara som vanligt. Hon tyckte att det kändes jättekonstigt att bara en kvart efter att hon varit med om det jobbigaste i hennes liv, ska hon låtsas som ingenting. Det tog väldigt hårt på henne att träffa människorna i Mpophomeni, och hon ville få tid att smälta intrycken i sin egen takt.

På kvällen genomfördes ett så kallat spanarmöte. Det är ett möte där eleverna själva får ta upp vad som har berört dem den senaste tiden. Den kvällens möte ägnades en del av tiden åt att diskutera vad de hade varit med om under dagen.

En elev började ta upp sin ”spaning”. Det handlade om att man vid problem som dessa känner sig så liten på jorden. Hon berättade att hon under dagen hade känt det som att de hon mött hade sett henne som en gud. Hon hade en tidigare kväll berättat för oss att hon ville göra skillnad i världen. Efter dagens upplevelse hade hon ändrat uppfattning.

”Vad kan jag göra åt saker som detta, det känns bara hopplöst. Hur ska vi människor kunna lösa problem som dessa. Det är så svåra problem att ta tag i.”(Elev, 2008)

Flera elever instämde och berättade att de också kände hopplöshet. Alla deras drömmar hade på några timmar förstörts och de undrade vad vi människor kan göra åt problem som dessa.

Efter att ha hört om den skam som finns med sjukdomen i Sydafrika och att det finns grupper som förhindrar folket att äta bromsmediciner förstod de problemens vidd. Eftersom det finns negativa attityder mot bromsmediciner löser vi inte problemen genom att komma med medicin. Problemen är så djupa här att det kommer ta många år att ändra deras syn.

Det blir en livlig diskussion och alla elever vill delta. Många av dem har reagerat starkt på att regeringen har hanterat hiv/aidssituationen på ett så dåligt sätt. Eleverna menar att det är svårt att förstå att det i ett land där problemen är så uppenbara går att undanhålla viktig information från befolkningen.

De tycker också att det är fruktansvärt att politiska grupper säger att de inte ska äta bromsmediciner. Någon säger att det känns konstigt att det finns byar som Mpophomeni, där alla har en koppling till aids.

”Det känns om att samhället fryser ut dem och vill bunta ihop dem till ett ställe.”(Elev, 2008)

Eleverna kommenterar även under mötet att skammen för många familjer är större problem än själva sjukdomen. Det tror eleverna är en viktig källa till den stora spridningen i Sydafrika. Någon elev tycker att Sydafrikas regering ser det som individproblem istället för samhällsproblem.

Diskussionen fortsätter med att det är så många problem med den här sjukdomen, både hälsomässiga, sociala, politiska och en ignorans från västvärlden.

”Man känner sig så liten på jorden, vad kan man göra åt problem som dessa som är så stora och har många infallsvinklar.”(Elev, 2008)

De flesta elever instämmer och känner en stor hopplöshet inför framtiden. Den stora problematiken har verkligen slagit till hos dem.

Intervjuer

Intervjuerna genomfördes med nio av de elva eleverna som var med på resan. Två av dem tackade nej till att medverka. Vi hade inte träffat dem på en vecka. De hade hunnit smälta en del av intrycken. Intervjun påbörjades och några inledande frågor om resan ställdes som här inte kommer att redovisas.

Vad tycker du var det jobbigaste med resan?

Samtliga elever har svarat att det jobbigaste med resan var att se byn Mpophomeni. Av de nio elever som ställde upp på intervju svarade sju att det jobbigaste var att träffa dem och se hur sjuka de var. Två elever svarade att det jobbigaste var att stå på kyrkogården och se hur enorm den var.

Någon förklarar att det tidigare endast var ett nummer, nu har hon fått en annan bild och ser istället personernas liv och vardag. Genom att de blir sjuka förstörs hela den sociala biten, de kan inte jobba och har inte pengar till mat och kläder till barnen.

En elev har svarat att hon har förstått problemets vidd, helhetsperspektivet kom verkligen fram genom att träffa de sjuka människorna.

Minns du vad du kunde om hiv och aids innan resan? Känner du att du har lärt dig mer under resans gång?

Majoriteten av eleverna har svarat att de inte visste särskilt mycket om sjukdomen innan resan. De flesta visste att det är en könssjukdom och att man kan dö. Tre elever har erkänt att de inte kände till att det var dödligt.

”Hade jag vetat att det var dödligt hade jag ju velat lära mig mer om det, men jag visste inte det då. Det kanske är bra att informera om det i skolan.” (Elev, 2008)

Ingen av dem sa att det visste vad som hände med kroppen vid insjuknande. De visste inte heller att aids är ett samlingsnamn för flera olika sjukdomar och att det är någon av de sjukdomar som uppkommer som patienten slutligen dör av.

Samtliga elever säger att de har lärt sig mycket om sjukdomen under resan. Inläringen har inte skett genom läsa böcker eller lyssna på föreläsningar utan genom deras frågor och den information som Solveig och Rob gav.

”Informationen har flödat runt oss under tiden i Sydafrika. Det är ju ett vardagsproblem för dem som de pratar om dagligen. Man har liksom hört lite här och lite där. Men det är

först när jag kom hem som jag insåg hur mycket jag har lärt mig om det och jag har inte ens tyckt att det var jobbigt och tråkigt.” (Elev, 2008)

Flera av eleverna säger att de innan avresa och i början av resan var rädda för att bli smittade. De säger att när de var på barnhemmet inte hade en tanke på att de kunde bli smittade, vilket gjorde dem förvånade. Någon elev säger att respekten för sjukdomen har ökat men att hon inte är rädd för människor som bär på viruset.

”Många av mina vänner här i Sverige blir jätteförvånade när jag säger att jag tog i människor som var hiv-positiva och aids sjuka. De vet ju liksom inte att det inte smittar på det sättet. Jag var ju också rädd innan vi åkte men nu vet jag bättre.” (Elev, 2008)

Har resan till Sydafrika och genom att du har fått träffa de sjuka människorna påverkat dig till att vilja lära dig mer om hiv och aids?

Alla elever har varit eniga om att det helt klart har ökat deras intresse. Flera av dem berättar om hur de några dagar efter hemkomst läser om aidsproblematiken i Sydafrika i deras dagstidning. De menar att de nu har förstått vad det betyder för människorna där nere. Någon förklarar att det som sägs på hög politisk nivå berör de människorna vi träffade i allra högsta grad, vilket har gjort att hon nu följer debatten och utvecklingen. Flera av eleverna påpekar att de vill lära sig mer om ämnet nu för att kunna hjälpa dem. De inser även att om vi inte utbildar folket i Sverige, kan vi få liknande situation som i Sydafrika.

Vilka frågor hade du velat ställa om omständigheterna varit annorlunda och att du inte behöver skämmas för någon fråga?

Samtliga nio elever hade velat fråga hur de fått smittan och hur samhället hade behandlat dem. Några av dem utvecklar sin frågeställning mot familjens bemötande när de fått diagnosen. Hur familjen hade reagerat och om de hade blivit bortstötta från familj och vänner.

Några av dem ville även veta hur de såg på framtiden, har de sjuka något framtidshopp eller har de gett upp tankar om framtiden. Någon hade även velat ställa frågan om hur de ser på bromsmediciner, om de ansåg att man skulle ta det eller ej. En elev ville även veta hur synen på sjukdomen har ändrats hos en person före och efter smitta.

Hur tror du att det har påverkat dig och din syn på hiv och aids?

Efter resan känner de flesta eleverna att de vill lära sig mer om sjukdomsförloppet och de olika sociala aspekter som måste vägas in i bekämpningen av sjukdomen.

Många kommenterar även att det är en mycket vanligare sjukdom än de tidigare vetat om, de visste inte att det var så utbrett i världen och även i Sverige. Att den är dödlig har också blivit mer uppenbart och medför att eleverna känner att kunskap måste spridas över hela världen. Flera av eleverna berättar att de tyckte att det kändes jättejobbigt att de aidssjuka blev så utstötta ur samhället. Mötet med de sjuka har påverkat eleverna att vilja göra något åt den situation alla dessa människor befinner sig i. All fakta som framkommit under resans gång har gjort att eleverna inte längre känner sig rädda för människorna som bär på viruset.

”Nu har jag fått mycket större respekt och rädsla för det. Det gick verkligen upp för mig att det inte går att bota, det finns inget botemedel. Människan är så van att kontrollera vår omgivning, ta bort sånt som är dåligt men med det här finns det inget vi kan göra.” (Elev, 2008)

Hur ska man informera allmänheten om det i Sverige och i Sydafrika?

”Det är ju jätteviktigt få kunskap om aids i skolan. Det har jag kommit fram till nu när vi kommit hem, varför pratar vi inte mer om aids!? Man kan prata om aids hur mycket som helst. Det kan man alltid göra. Nu handlar allting om aids för mig! Jag har ju lärt mig massor i Sydafrika men mina kompisar kan ju ingenting och då förstår de inte hur viktigt det är.” (Elev, 2008)

Samtliga elever är överrens om att information bör ges i skolan så väl som i media i Sverige. Flera av dem påpekar att det inte är särskilt effektivt att bara läsa om det i böcker. Undervisningen måste göras mer levande för att bli intressant och problemen belysas från flera synvinklar. Fler av dem instämmer med att det skulle vara en bra metod att en person som är hiv-positiv kommer och berättar om sjukdomen för att göra det mer verkligt. Det är endast tre av de nio eleverna som har fått undervisning om det i skolan, då på högstadiet. De tre som har fått undervisning är dessutom väldigt missnöjda med den och menar att de endast har fått höra att det är en farlig sjukdom. Fler av dem menar att det är bra att informera om att det är ett av världens största problem samt att problemet finns i Sverige. Det ska inte vara något som man hasplar igenom utan förklarar grundigt vad det innebär för kroppen, hur det smittar och vilka sociala problem det orsakar i vissa länder. Det ska även vara något som följs upp kontinuerligt under skolgången.

Eleverna tycker att informationen i Sydafrika bör förmedlas via skolan redan i unga åldrar. Vidare anser eleverna att det skulle vara bra om någon politisk ledare går ut och berättar att den

bär smittan och att det inte är någon skam att bära på viruset. De är överrens om att det är angeläget att få bort stämpeln med skam.

Hur stort problem uppfattar du att det är i Sverige jämfört med Sydafrika?

”I Sverige är det inte lika stort problem som i Sydafrika. Sjukdomen finns ju här, vi har det men det påverkar oss inte direkt. Där påverkas samhällets utveckling och företagens ekonomi av sjukdomen. Många människor i Sydafrika får inte anställning på grund av att de bär viruset.” (Elev, 2008)

Någon elev erkänner att hon aldrig hade hört talas om att det finns i Sverige eller att det skulle vara ett problem här.

Innan avresa var det inte många som hade tänkt på det som ett problem i Sverige säger flera av dem i intervjun. Flera av dem uppmärksammar dock att det kan bli ett problem i Sverige om inte kunskapen sprids.

”Är vi inte försiktiga och sprider informationen kan Sverige få en liknande situation som Sydafrika.” (Elev, 2008)

I Sydafrika är det vardagsproblem och diskuteras varje dag. Flera av eleverna ser att Sydafrikas problem är sammankopplade och behövs lösas på olika sätt. Någon menar att det är två skilda problem i Sverige och Sydafrika, de går inte att jämföra. Hon kommer sedan fram till att båda länder har problem men ur olika aspekter.

Intervjuerna avslutas med att eleverna får lägga till något om de önskar. Samtliga säger att det var en mycket lärorik resa, inte bara de ämnen de åkte dit för att studera. Alla är oerhört tacksamma för den erfarenhet de har fått av resan.

Diskussion

Resultaten av enkäten visade att kunskap om hiv och aids är bristande hos gruppen. Endast fyra elever skrev i enkäten att hiv är ett virus. Alla visste att det handlade om en sjukdom, men få visste vad det innebar när de själva skulle formulera sig. En elev svarade att det är ett virus som bryter ner immunförsvaret, vilket är ett helt korrekt svar. Eleverna kan uppleva en svårighet med att formulera sig själva inom ett område som de inte har kunskap inom.

En elev visar tydligt att hon inte vet vad det handlar om. Hon vet varken om det finns ett samband eller en koppling mellan hiv och aids, vilket betyder att hon inte ens vet om dessa två begrepp är sammanlänkade.

Många elever hade kryssat i att det stämmer helt eller delvis med att hiv försvagar kroppens immunförsvår. På den första frågan på enkäten där de skulle förklara vad hiv var, var det endast en som hade svarat rätt. Under intervjun framkom att många inte alls hade vetat om att det försvagade kroppens immunförsvår innan de åkte på resan. De menade att det var något de lärde sig under resans gång. Det kan visa att det är lätt att kryssa i olika svarsalternativ utan att egentligen veta innebörden av det svar de har gett.

Alla elever visste minst en smittväg för hiv. En elev har svarat att hiv är ärftligt, vilket betyder att det ärvt i genuppsättningen. Hon vet då att det kan överföras från mamman men hon vet inte på vilket sätt. Det är korrekt att det kan överföras från mamman vid graviditet, i samband med förlossning eller vid amning. Detta innebär inte att det är ärftligt, men svaret visar att innebörden av begreppet ärftlighet inte är helt känt för eleven. Majoriteten har även svarat att det inte finns vaccin, tio elever har även kommenterat att skydd som kondom bör användas. Det är positivt att så många av dem vet att skydd ska användas. Kunskapen före avresa är generellt liten.

Före avresa var det endast sju elever som fann att det var viktig kunskap för deras utbildning och framtida yrke, vilket är anmärkningsvärt med tanke på att alla elever ansåg vid intervjutillfället att det var viktigt för alla Sveriges ungdomar. Inställningen till kunskapen om hiv och aids har ändrats markant sedan avresa från Sverige. På frågan som behandlar utbredningen i Sverige är det många som har svarat att de inte vet hur situationen i dagens Sverige ser ut. När vi diskuterade spridningen i Sverige under resan i Sydafrika var det många som blev förvånade över statistiken (Noaks ark, 2008). Någon av eleverna har kommenterat att de letat upp mer statistik om Sveriges situation vid hemkomst från Sydafrika.

Flera av eleverna svarade att de hade diskuterat hiv/aids med någon i sin närhet den senaste månaden. Anledningen till att samtalsämnet kommit upp kan vara att enkäten besvarats en vecka

före avresa till ett av världens mest drabbade länder, vilket kan medföra att föräldrar och ungdomarna diskuterar det hemma, något som de kanske vanligtvis inte gör. Diskussionen kring aids har markant minskat bland allmänheten i Sverige de senaste åren (Herlitz, 2007), vilket kan tyda på att diskussionen endast kom upp på grund av resan

Intressant att notera är att det är fem elever som anser att Sverige har problem med aids. Den bedömningen gör de trots att de inte vet hur statistiken i Sverige ser ut för tillfället. Trots att de inte vet vad sjukdomen innebär kan de ha hört att situationen i Sverige blir värre än på flera år.

Attityden mot aidssjuka är i dagens läge betydligt bättre än vad den var under 80-talet (Herlitz, 2007). Det stämmer även i denna undersökning. Det är endast två av eleverna som har svarat att de skulle undvika kontakt med sin vän om denne blivit smittad. Det är ett svar som gavs före avresa, flera av dem har uppgett i intervjun att de blev förvånade över att de inte var räddare för människorna som var smittade i Sydafrika.

Vid observationen som utfördes kvällen innan avresa till Mpophomeni var elevgruppen inte särskilt intresserade av att konstruera frågor. En del av elevernas ointresse kan bero på trötthet men eftersom observationer genomförts under hela resans gång kan konstateras att intresset inte var särskilt stort före mötet. Många av dem skämtade och pratade om annat.

Vid observationerna som utfördes i byn syntes tydligt hur intresset hos eleverna ökade efter att de träffat aidssjuka människor och fått information om byn. Under besöket i byn blev många elever berörda och mycket känslor fanns i luften. När kvällens spanarmöte sedan skulle börja var det livliga diskussioner och alla elever var delaktiga. Många kommenterar som eleverna gav under intervjun visar dock att de har fått mycket kunskap under resans gång, ofta utan att själva tänka på att de lär, vilket en av eleverna sa i intervjun.

Vid observationen som gjordes under kvällen den 25 november syntes det tydligt att många elever började förstå problemet. Det var en väldigt jobbig och krävande upplevelse som många ifrågasatte under spanarmötet. Samtliga har under intervjutillfället förklarat att de nu är glada och tacksamma för den upplevelsen. De önskar dock att upplägget under eftermiddagen hade varit annorlunda så de hade fått prata om sina känslor. Besöket gjorde att de nu ser på sjukdomen med nya ögon och lärt sig betydligt mycket mer om smittvägar än de trodde, vilket eleverna har kommenterat att de uppskattat. Flera av eleverna blev väldigt tagna av att se hur de aidssjuka lever och imponerade över att deras liv inte är över trots att de har fått en dödsdom.

Eleverna har i intervjuerna berättat att de uppskattade mötet med den vanliga människan i Sydafrika. Många av de människor vi träffade bar på viruset, vilket eleverna till en början inte

funderade på. Det var först efter ett tag när de insåg att många av de människor som de har träffat är bärare av viruset som de förstod Sydafrikas situation. För många av dem slog verkligheten till när de såg de tre aidssjuka patienterna på House of Hope. En av dem berättar under intervjun att hon inte trodde att man kunde se vem som var aidssjuk.

Efter att chocken hade lagt sig hos eleverna kunde de diskutera problematiken. Under intervjun var det flera som berättade att det var varje människas öde som gjorde dem intresserade, att se att det var vanliga människor med vanliga problem som drabbades.

Schenker (2002) skriver i rapporten *Preventing Hiv/Aids in schools- Educational practices series* att mänskliga rättigheter bör diskuteras i klassrummet under arbetets gång. Eleverna blev mycket mer intresserade när den enskilda människan kom in i diskussionen. De blev mycket upprörda över att de sjuka fråntagits många rättigheter, som att de blev avskedade när det kom fram att de bar på smittan. Många av deras diskussioner som de själva hade på fritiden i Sydafrika och även på intervjun handlade om människans rättigheter som så ofta hade tagits ifrån dem.

Med tanke på hur få elever som hade fått undervisning om aids på högstadiet och att ingen av dessa elva elever hade fått någon undervisning på gymnasiet kan jag förstå att kunskapen försvinner bland allmänheten. Som Herlitz (2007) beskriver har kunskapen bland allmänheten minskat markant, vilket säkerligen har sin förklaring i att utbildningen i skolorna minskat. Om ungdomar inte får någon undervisning om det i skolan är det svårt nå ut till folket med ny forskning, allmänheten måste känna till sjukdomen och dess konsekvenser. Samtliga elever har i intervjuerna kommenterat att det är konstigt att de inte har fått någon undervisning om sjukdomen i skolan. De anser att det borde vara obligatoriskt att lära sig om det eftersom det enda sättet vi kan stoppa spridningen är genom kunskap. Det är upp till varje skola och rektor att tolka läroplaner och kursplaner, vilket gör att undervisningen om hiv och aids på vissa skolor försvinner. Några av dem hävdade att om de hade vetat att aids var dödligt tidigare hade de velat ha mer undervisning om det.

När vi hälsade på hos familjen i byn var det inte så många som hade förstått att kvinnan var sjuk i aids. Flera av dem har under intervjun frågat om det var mannen som var sjuk, han fick ju mycket uppmärksamhet av eleverna eftersom han hade suttit i fängelse. Under en studieresa som denna är det mycket information från olika håll vilket gör det svårt för eleverna att sälla och förstå allt. Det är därför viktigt att de får egen tid att smälta och diskutera det som har hänt under dagen i deras egen takt. Många av eleverna tyckte att det var för mycket schemalagt för att de skulle förstå och uppskatta allt som hände dem under deras tio dagar i Sydafrika.

Under intervjun frågade jag vilka frågor de hade velat ställa till de aidssjuka om de hade haft chansen. Där fick jag se vilken förändring som skett i deras intresse för sjukdomen. Många av eleverna är intresserade av den sociala biten och hur familjerna klarar av att försörja sig vid sjukdomsfall. Flera av dem ville också veta hur människorna som var sjuka hade ändrat uppfattning om aids efter att de fått diagnosen.

För många av eleverna öppnade studieresan deras förståelse för aids i både Sydafrika och Sverige. Flera av dem har uppmärksammat att Sverige kan få liknande problem som Sydafrika om inte allmänheten får information om smittospridning, dock är det så stora skillnader att det är svårt att se det som liknande problem. Det var därför många elever som kände starkt för ökad undervisning i skolan både i Sverige och i Sydafrika. Samtliga ansåg att den viktigaste källan till information är skolan, men undervisningen måste göras mer intressant.

Många elever berättar att de blev mycket mer intresserade och förstod vilket stort problem det är i världen när vi besökte Sydafrika. De förklarade att när de fick se människorna och höra alla bekymmer de hade förstod de vidden av problemet. Som Meyers (1996) kommer fram till i sin studie är det viktigt att eleverna får en verklighetskoppling. Fler av eleverna kommenterade även under intervjuerna att undervisningen om ett så viktigt ämne måste göras mer intressant. Enligt eleverna som hävdade detta försvinner kunskapen som de läser sig till i skolan snabbt. När man istället upplever något, med både fakta och känslor, blir kunskapen mer bestående. Det finns flera av de tidigare nämnda studierna som instämmer med detta. Flera av eleverna hade på förslag att undervisningen till viss del skulle kunna hållas av en hiv-positiv person.

Fyra av eleverna har skrivit kommentarer till enkäten efter. De har då skrivit att det var intressant att fundera över frågorna på enkäten, särskilt de sista fyra frågorna som handlar mer om deras egna värderingar. En elev skrev att det gav henne en rejäl tankeställare.

Slutsats

Enkäten visade att elevgruppen hade få eller inga fördomar mot aidssjuka innan avresa. Det framkom även att kunskapen var begränsad hos eleverna. Eleverna angav i intervjun att de innan avresa inte hade uppfattat att Sverige hade några problem med aids, medan fem av dem i enkäten hävdade att aids var ett problem även i Sverige. Samtliga var däremot medvetna om att sjukdomen fanns i Sydafrika.

Intresset av att lära sig mer om sjukdomen besvarades av vissa i enkäten var stor, men de observationer som gjordes tydde på att de inte var särskilt intresserade till en början. Efter att eleverna hade träffat människor som var svårt drabbade av sjukdomen visade de tydligt att de ville lära sig mer och ställde mycket frågor till oss lärare om spridning och sociala problem som de sjuka utsattes för. De förde ofta diskussioner även under deras fritid om problematiken kring hiv och aids. Ofta diskuterades hur människor togs ifrån deras rättigheter när de fått diagnosen.

Intresset är mycket större när jag intervjuar dem och eleverna säger själva att det blivit mycket viktigare att diskutera för dem. Flera av dem berättar att de läser om Sydafrikas problem med aids på fritiden, flera av dem har även letat upp statistik över Sveriges situation.

Eleverna inser att Sydafrikas problem och Sveriges problem inte går att jämföra. Majoriteten har dock uppmärksammat att det inte finns någon garanti för att Sverige ska klara sig bättre än Sydafrika. Alla elever har varit noggranna med att framföra att de anser att det borde bedrivas mycket mer undervisning inom detta ämne i svenska skolor.

Framtida forskning

Flera internationella studier har gjorts om undervisning av hiv och aids. Där har redovisats vilka metoder som är bäst att använda sig av för undervisning i USA respektive hårt drabbade länder som Moçambique eller Sydafrika. Studier gjorda i Sverige inom samma område saknas i stor utsträckning. Det hade varit intressant att göra en studie av hur undervisning i Sverige ska läggas upp för att ge bästa resultat.

Många frågor har under arbetes gång kommit upp. Enligt läroplanen för de frivilliga skolformerna har rektor ansvar för att eleverna får utbildning för att nå god hälsa samt sex- och samlevnadsundervisning. I dessa ämnen inkluderas även utbildning inom hiv och aids. Den fråga som har återkommit under arbetes gång är varför försvinner undervisning om hiv och aids i dagens skola? Det hade varit intressant att göra en studie på flera olika gymnasieskolor i Sverige och se vilken inställning de har kring undervisning inom detta område.

Naturkunskap är ett väldigt brett ämne som innehåller flera olika naturämnen. Lärare som undervisar i naturkunskap behöver inneha väldigt bred kompetens. Utbildningen för att bli naturkunskapslärare varierar enormt mellan de olika lärarhögskolorna. Jag undrar även om lärare inom naturkunskap har tillräckliga kunskaper för att undervisa elever om ämnet? Det hade varit intressant att göra en studie för att se om kunskapen är tillräcklig.

Validitet och reliabilitet

Undersökningen är gjord i ytterst liten skala då endast elva elever deltog vilket innebär att resultaten inte går att generalisera. Elevernas studieinriktning är dessutom i ett internationellt perspektiv vilket kan innebära att de är intresserade av frågor som har en mer global karaktär. En fundering kring urvalet kan vara om eleverna som valt att läsa denna kurs skiljer sig från övriga elever på skolan, huruvida de är mer studiemotiverade än andra elever eller ej.

Undersökningen har utförts med tre olika metoder vilket kan stärka validiteten. Diskussioner om observationer och intervjuer har skett med den andra lärarstudenten för att klargöra att vi har uppfattat svar och observationer på samma sätt vilket ökar validiteten .

Eftersom enkäten utfördes så kort tid innan avresa kan vissa av svaren ge felaktig vinkling. Eleverna skulle innan avresan till Sydafrika ha läst igenom en del papper, en del av dessa behandlade hiv och aids. Vissa elever uppgav i intervjun att de hade gjort det vilket borde medföra att deras kunskaper ökade. Ytterligare en orsak till att validiteten borde vara god är att eleverna vid intervju tillfället kände mig och den andra lärarkandidaten och vi uppfattade att vi hade fått deras förtroende. De var inte rädda för att säga vad de tyckte och tänkte till oss.

Validiteten borde vara god då fyra svarsalternativ funnits på enkäten, vilket medför att de inte kan kryssa i ett neutralt alternativ utan måste ta ställning. Dock kan viss osäkerhet till studiens trovärdhet tilläggas enkätens utformning. Vissa av frågorna var konstruerade på ett sådant sätt att det kan vara svårt att välja mellan svarsalternativen.

Referenser

- Focus Africa HIV/AIDS group, *Tell me more!*, Save the children Sweden, 2007, Stockholm.
- Forsberg, Margareta (2005), *Ungdomar och sexualitet- En forskningsöversikt år 2005*, Statens folkhälsoinstitut.
- Hakala, Jane, Ed.; Buckner, W. P., Jr., Ed.; King, Karen, Ed.(1995), *Health Education Teaching Ideas: Elementary. Volume II*.
- Heleta, Savo. 2008-11-13, *Thabo Mbeki Blamed for 330,000 HIV/AIDS Deaths*, Africanews.
- Herlitz, Claes (2007), *HIV och AIDS I Sverige- Kunskaper, attityder och beteenden hos allmänheten 1987-2007*, Edita Västra Aros, Västerås, januari 2008
- Johansson, Bo & Svedner Per Olov (2006). *Examensarbete i lärarutbildningen – Undersökningsmetoder och språklig utformning*. Kunskapsföretaget: I Uppsala AB.
- Kluge, Rob Masibumbane HIV/AIDS mission, Mpophomeni, 2008-11-25
- Leijon, Sofie. (2007), *Sex- och samlevnadsundervisning- en studie om elevers efterfrågan*. Institutionen för biologisk grundutbildning, Uppsala Universitet.
- Läroplan för de frivilliga skolformerna, Lpf94*, Utbildningsdepartementet (1994), Stockholm: Skolverket/Fritzes
- Meyes, Jane Ruthven (1996), *HIV/AIDS/STD. Education for prevention*.
- Medicallink, www.medicallink.se, 2005-05-23
- Moberg, Lars (2006), *Begripa- Att förstå HIVinfektionen*, Läkare mot aids, Noaks Ark, Röda korset.
- Montana State office of public instructions, Helena. *Curriculum Planning Guidelines for HIV/AIDS Education* (1999).
- Nobelpriskommittén, Pressmeddelande Nobelpriset i fysiologi eller medicin år 2008, 2008-10-06.
- Norris, Norman Dale (1994), *Increasing the Awareness of Child and Youth Professionals in the AIDS Crisis*
- Otter, Solveig Masibumbane HIV/AIDS mission, Mpophomeni, 2008-11-25.
- Priority interventions, *HIV/AIDS prevention, treatment and care in the health sector*. World Health Organization HIV/AIDS Department, 1 December 2008.
- RFSU, http://www.rfsu.se/varldsaidsdagen_2008.asp, 2008-12-20
- Schenker, Inon I, Nyirenda, Jenny M (2002), *Preventing HIV/AIDS in schools- Educational practices series*.

Skolverkets (2000), Kursplaner för gymnasiet, Naturkunskap A och B.
<http://www.skolverket.se/sb/d/726/a/13845>

Skolverkets (2000), Kursplaner för högstadiet. Biologi.

Unicef, http://www.unicef.fi/stopaids_aids_dodar, 2008-11-13

Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*, Stockholm, 2002.

För ytterligare läsning om Masibumbane HIV/AIDS mission, Mpophomeni.
<http://www.masibumbane.org.za>

Bilaga 1. Schema för Sydafrikaresa

17 november	Avresa från Stockholm till Durban
18 november	Ankomst Dalton, Sydafrika.
19 november	Information av farmägare Louis Freese. Politiska läget i Sydafrika samt historia. Promenad med sonen Colin Freese på ägora.
20 november	06.15 åkte ut på med farmarbetarna när deras arbetsdag började Bränning av sockerrör Besök i byn Dalton. Spanarmöte
21 november	Avresa mot Hluhluwe. Safari samt nattsafaritur.
22 november	Safari, avfärd mot St Lucia Båttur med flodhästsafari.
23 november	Snorkeltur/valsafari Bada i indiska oceanen Åker tillbaka till farmen.
24 november	Besök på skola, Dalton. Besök hemma hos arbetarna på farmen
25 november	Besök i Mpophomeni, aidsbyn. Lunch på utbildningscenter. Besök hos en av lärarna, hållbar utveckling. Spanarmöte
26 november	Hajdissektion Shopping i Durban Möte med lärare från gymnasieskola på farmen.
27 november	Hemresa till Sverige

Bilaga 2.Enkät

Hej!

Den här enkäten har för avsikt att undersöka samhällsvetarelevers inställning och kunskap kring HIV och AIDS. Det är ett examensarbete inom lärarprogrammet vid Uppsala Universitet.

Tänk på att noga läsa igenom frågorna och tänka igenom dina svar. Det är helt frivilligt att medverka och du kan när som helst avbryta din medverkan. Det är en helt anonym enkät och den kommer bara att läsas av oss.

Tack för att du är med och hjälper oss!

1. Vad är HIV?

2. Vad är AIDS?

3. Hur smittar HIV?

5. Kan man vaccinera sig mot HIV eller finns det något annat sätt att skydda sig mot sjukdomen?

6. Anser du att det för din utbildning är viktigt att ha kunskap om olika sjukdomar som finns världen över?

7. Har du fått någon undervisning om AIDS på högskolan?

8. Har du fått någon undervisning om AIDS på gymnasiet?

	Stämmer Helt	Stämmer ganska bra	Stämmer till viss del	Stämmer inte alls	Vet ej
HIV försvagar kroppens immunförsvar.	☐	☐	☐	☐	☐
Om du är helt frisk och har ett bra immunförsvar kan du inte smittas med AIDS.	☐	☐	☐	☐	☐
Vissa människor smittas lättare av HIV.	☐	☐	☐	☐	☐
Spridningen av HIV och AIDS har på senaste tiden i Sverige minskat	☐	☐	☐	☐	☐
Det är endast homosexuella män som kan smittas av AIDS.	☐	☐	☐	☐	☐
Har du diskuterat HIV/AIDS med någon I din närhet den senaste månaden?	☐	☐	☐	☐	☐
Är HIV/AIDS dödligt?	☐	☐	☐	☐	☐
HIV och AIDS är inte ett problem i Sverige.	☐	☐	☐	☐	☐
Människor som har AIDS borde bli sjukskrivna, de ska inte gå i skolan eller jobba.	☐	☐	☐	☐	☐
Din bästa vän blir smittad, undviker du kontakt med personen när du fått veta?	☐	☐	☐	☐	☐
Skulle du på grund av risk att bli smittad, undvika att ta i en blödande person som behöver hjälp?	☐	☐	☐	☐	☐

Tack för din medverkan!
/ Frida och Elin

Bilaga 3. Intervjuguide

Allmänna frågor

- Vad var det första du berättade när du kom hem från resan?
- Vad var positivt/negativt/roligt/jobbigt?
- Vad var det starkaste intrycket?

HIV/ AIDS

- Har du lärt dig mer om HIV/AIDS under resan? Smittovägar, sjukdomsförlopp osv.
- Har ditt intresse för kunskap om HIV ökat? På vilket sätt?
- Vad var jobbigast vid mötet med de AIDS – sjuka?
- Vilka frågor hade du velat ställa om omständigheterna hade varit annorlunda?
- Hur tror du att det har påverkat dig och din syn att du träffat AIDS – sjuka?
- Hur ska man informera allmänheten om detta tror du? I Sverige/Sydafrika?
- Hur stort problem uppfattar du att det är i Sverige jämfört med Sydafrika?
- Tycker du att det är ett bra sätt att lära sig om HIV/AIDS genom att träffa en sjuk person?

”Att lära i verkligheten”

- Vad tycker du om att ”lära i verkligheten”?
- Hur tycker du det är att lära sig naturkunskap på plats?
- Har ditt intresse av att lära dig naturkunskap förändrats under resan?
- Vad du tycker du om att samhällsvetarelever lär sig naturkunskap under en studieresa?
- Vad tycker du om att arbeta ämnesintegrerat?

Naturkunskap

- Människornas levnadssätt. Tänkte du på hur det påverkar dem själva och miljön? Hur?
- Eldning av sockerplantage. Vad och vilka påverkas av det? Hur?
- Dina tankar kring de djur/den natur vi såg. Biologisk mångfald?
- Plantagen. Vad lärde du dig?
- Behöver vi samma kunskaper om naturkunskap i Sverige och i Sydafrika?

Avslutningsfråga

- Är det något som du vill tillägga innan vi avslutar intervjun?